

FRANSA'DA JANSENİZMİN GELİŞİMİ VE SONU¹

Rise and Fall of Jansenism in France

Osman ŞAHİN¹ ve İskender OYMAK²

¹Öğr. Görv. Dr. İnönü Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Malatya, osman.sahin@inonu.edu.tr, orcid.org/0000-0003-2959-241X

²Prof. Dr. Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Elazığ, ioymak@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0002-7494-873X

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
23.09.2021

Kabul/Accepted:
13.12.2021

DOI:

10.18069/firatsbed.999730

Anahtar Kelimeler

Jansenizm, Molinizm,
Unigenitus, İhsan Doktrini.

ÖZ

Jansenizm, Hıristiyanlıkta ihsan doktrini ile ilgili birtakım tartışmalar etrafında gelişen ve özellikle Fransa'da etkili olan bir akımdır. İsmi Aziz Augustin'i yeniden yorumlayarak "Augustinus" isminde yeni bir eserle konuyu gündeme taşıyan Cornelius Jansen'den almıştır. Augustinus adlı eserinde Jansen, Aziz Augustin'in Pelagianizm'e karşı yürüttüğü tartışmaları, ilk günahı ve cennetten kovuluşu ele almış, kendi zamanında ortaya çıkan "yeni bir eğilim" şeklinde ifade ettiği Molinizm'i ve onu takip eden Cizvitleri, Semi-Pelagian olmakla itham etmiştir. Molina özelinde Cizvitler, Luther ve Calvin gibi Reform liderlerinin aşırı kadercı Augustinci kurtuluş teolojisine karşı çıkmış ve insanın özgür iradesini ön plana çıkaran hümanist bir teolojii benimsemiştir. Bu sebeple Jansen ve onun takipçileri, insanın iradesini Tanrı'nın iradesinin önüne geçirmekle eleştirilmişlerdir. Katolik Kilisesi içinde ortaya çıkan "kurtuluş doktrininde insanın ve Tanrı'nın rolü" ile ilgili bu teolojik tartışmalar, Jansenizm ekseninde özellikle Fransa'da yıllar boyunca gündemi meşgul etmiştir. Bu çekişmeler sadece teolojik alanla sınırlı kalmamış, 1879 Devrimi'ne giden süreçte siyasi arenada da yankıları olmuştur. Bu çalışma Jansenizm'in ortaya çıkışını, Fransa'da konu ile ilgili gelişen olay ve tartışmaları ve devrime doğru giden süreçte gündemden düşüşünü ortaya koymaktadır.

ABSTRACT

Jansenism was a movement about the doctrine of grace in Christianity and was especially effective in France. The movement took its name from Cornelius Jansen, who reinterpreted St. Augustin in his work "Augustinus" and started the discussions on the doctrine of grace. In Augustinus, Jansen wrote about Saint Augustin's arguments against Pelagianism, original sin and expulsion from heaven. He accused Molinizm, which he described as a new trend that emerged in his time, and the Jesuits who followed it as Semi-Pelagian. The Jesuits opposed the ultra-fatalistic Augustinian justification theology of the Reformation and adopted a more humanistic theology that emphasized human free will. They were criticized by Jansen and his followers for elevating the will of man above the will of God. Those theological debates about the "role of man and God in the doctrine of justification" that emerged within the Catholic Church on the axis of Jansenism occupied the agenda for many years especially in France. Those conflicts were not only limited to the theological field, but also had repercussions in the political arena in the process leading up to the 1879 Revolution. This study defines the emergence of Jansenism, the events and discussions on the subject in France, and its fall from the agenda in the process leading to the revolution.

Keywords

Jansenism, Molinizm,
Unigenitus, Doctrine of
Grace

Atf/Citation: Şahin, O. ve Oymak, İ. (2022). Fransa'da Jansenizm'in Gelişimi ve Sonu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 1(251-264).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Osman ŞAHİN, osman.sahin@inonu.edu.tr

¹ Bu makale Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalında 03/08/2021 tarihinde kabul edilen "Utrecht Birliği Eski Katolik Kiliseleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Cornelius Otto Jansen'in (1585-1638) Aziz Augustin'i (354-430) yeniden yorumlayarak yazdığı eseri (Jansenii, 1642)² üzerine başlayan tartışmalardan dolayı, Jansen'in ve takipçilerinin geliştirdikleri fikir ve düşünceler Jansenizm olarak isimlendirilmiştir. Bu isimlendirme Jansenistlerin en önemli rakipleri olan Cizvitler³ tarafından yapılmıştır. Jansenistler bu isimle herhangi bir kurum kurmamış ve yayın yapmamıştır. Augustinci teolojiiyi yeniden canlandırma iddiası, ahlak vurgusu ve ulusal kiliselerin Papalık tarafından kontrolüne karşı olmasıyla Protestan Reformasyonuna benzeyen Jansenizm, 17. ve 18. yüzyıllarda Fransa özelinde sıkça tartışılan bir konu olmuştur. Cizvitler başta olmak üzere Jansenizm'e karşı düşüncelere sahip kişiler, onları reformculara benzetmiş ve heretik olmakla itham etmişlerdir. Ancak Jansenistler hiçbir zaman Roma Katolik Kilisesi'nden ayrılma amacıyla olmamışlardır. Zamanla sosyal ve politik bir karakter kazanan hareket, Fransa Katolik Kilisesi özelinde veya genel anlamda Katolik teoloji üzerinde kalıcı bir etki de bırakmamıştır (Ferguson, 1927:16). Ancak Jansenistler, Fransa parlamentosu ve Kilise çevrelerindeki çalışmaları ve etkili yayınlarıyla⁴ Fransa'nın sosyal ve politik hayatını önemli ölçüde etkilemiştir.

Jansenizm'e ismini veren Cornelius Otto Jansen, 1585 yılında, Hollanda'nın Leerdam kentinde doğmuş, Utrecht ve Louvain Üniversiteleri'nde eğitim görmüştür. Louvain'de eğitimi esnasında Michael Baius'tan⁵ (1513-1589) ders almış ve ondan önemli ölçüde etkilenmiştir. Jansen, bir süre Paris'te çalıştıktan sonra Louvain Üniversitesi'ne dönmüş ve daha sonra buranın rektörü olmuştur. 1636 yılında Ypres piskoposu olarak atanan Jansen, bu görevini ifa ederken ortaya çıkan salgında vebaya yakalanmış ve 1638 yılında vefat etmiştir (Hunt, 1873: 398-399; Otten, 1918: 507).

Jansen, Louvain Üniversitesi'ndeki eğitimi esnasında Jean Baptiste Duvergier de Hauranne (1581-1643) ile tanışmış ve arkadaşlıkları daha sonra da devam etmiştir. İki arkadaş kilise babaları üzerine çalışmış ve özellikle Aziz Augustin üzerine yoğunlaşmışlardır. Duvergier, St. Cyran Manastırı'nın başrahibi olmuş ve bu süreçte Cizvitleri eleştiren bazı yazılar kaleme almıştır. *Petrus Aurelius* takma adı ile yayımladığı yazılarında, Kilise anayasasının temelinde Cizvitlerin desteklediği mutlakiyetçi Papalık sisteminin değil, episkopal aristokrasinin olması gerektiğini ifade etmiştir (Nielsen, 1906: 4). Her iki yazarın Louvain Üniversitesi'nde başlayan yakın arkadaşlıkları ve Cizvitleri hedef alan görüşleri, Cizvitler tarafından düşman ilan edilmelerine sebep olmuştur. Jansen, Aziz Augustin'in öğretilerini yorumladığı "*Augustinus*" isimli eseriyle Fransa'yı uzun yıllar meşgul eden tartışmaların başlamasına sebep olmuş ve bu tartışmalar etrafında gelişen akıma ismini vermiştir. Duvergier ise Jansen'in vefatından sonra onun fikirlerini savunmaya devam etmiş ve zamanla güçlenen Jansenist gurubun liderlerinden biri olmuştur.

2. Jansenizm'in Özünü Oluşturan İhsan Doktrini ve Üzerinde Yapılan Tartışmalar

İhsan doktrini, Jansenist düşüncenin temelini oluşturduğu için bütün boyutlarıyla irdelenmesi gerekmektedir. Jansenizm'e göre insan, asli günahı işleyerek doğal bütünlüğüne zarar vermiş ve böylelikle doğasının mutlak bir şekilde bozulmasına sebep olmuştur. Bu durum, insan iradesinin acizliğine yol açmıştır (Otten, 1918: 508). Jansen'e göre düşüşten sonra insanın doğası öylesine bozulmuştur ki, iyi amel seçmek bir yana, insan özgür iradesi ile Tanrı'yı sevmeye ve onun emirlerini yerine getirme kabiliyetine dahi sahip değildir. Hatta özgür irade her tür kötülüğe meyyaldır. İnsanı tekrar iyi amel işlemeye muktedir kılmak için Tanrı, bazı insanlara "etkili

² Eserin Latince orijinali açık erişimde bulunmaktadır. 1964'te Almanca çevirisi yayınlanmıştır. Eserin İngilizce çevirisine rastlanmamıştır. Bu çalışmada eserin içeriği ile ilgili ikincil kaynaklar değerlendirilmiştir.

³ Ignatius Loyola tarafından 1534 yılında kurulan Cizvitler, Trent Konsili'nden birkaç yıl önce 1540 yılında Papa III. Paul tarafından resmi olarak onaylanmıştır. Cizvitler özellikle misyonerlik faaliyetlerinde etkin olabilecek elemanlar yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla oldukça ünlü ve başarılı eğitim kurumları oluşturmuşlardır. Reformdan sonra Roma Katolik Kilisesi'nin sadık destekçileri olarak ön plana çıkmışlardır. Cizvitler ile ilgili geniş bilgi için bkz: (Güngör, 2016; Wilmot, A., 1884).

⁴ Bu yayınların en ünlüsü *Nouvelles Ecclesiastiques*'tir. 1728 yılında yayımlanmaya başlamıştır, ancak geriye dönük olarak 1713 yılından itibaren Fransa Kilisesi ile ilgili birtakım baskılar da yapılmıştır. Yayımlandığı süreç içerisinde çoğunlukla gizli bir şekilde basılıp dağıtılmıştır. Birçok defa sansürlemeye çalışılmışsa da, yayımlandığı basımlarını bulmak her zaman kolay olmamıştır. Bkz: (Doyle, 2002: 45; Hudson, 1984: 390).

⁵ Michael Baius, Trent Konsili'nin (1545-1563) hemen akabinde 1566 yılında yayımladığı bir eserde, insanın günahkâr doğası, özgür iradesi ve Tanrı'nın kurtarıcı ihsanı hakkında konsilin kararları ile çelişen birtakım ifadelere yer vermiştir. Bu eseri 1567 ve 1579 yıllarında yayımlanan Papalık fermanları ile mahkûm edilmiştir. Bkz: (Otten, 1918: 505-06; Brueck, 1885: 276).

ihşanda” (efficacious grace) bulunmuş, diğerlerini ise mutlak bir lanete mahkûm etmiştir. İnsan, kendisine bahşedilen etkili ihşan sayesinde iyi ameller işleyerek kurtuluşu hak edebilir (Van Kley, 1975: 9-10). İnsanın doğası ve kurtuluşa dair bu tutumu ile Kalvinizm'e benzetilen (Keen, 2017: 405) Jansenizm, Rönesans ve Reform ile Katolik Kilisesi'nde gelişen Katolik hümanizmine karşı çıkmıştır.

Jansenizm'in temelinde yer alan ihşan doktrini ile ilgili tartışmanın kökenleri Aziz Augustin ile onun çağdaşı olan Pelagius'a (öl. 420 veya 418) dayanır (Hunt, 1873: 396; Aykıt, 2010: 176-178). MS. 4. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın ilk dönemlerinde yaşayan Pelagius, insanın özgür iradesi ve Tanrı'nın ihşanı ile ilgili konularda o dönemin önemli teologlarından Augustin ile birtakım tartışmalara girmiştir.⁶ Augustin, henüz Yeni Eflatunculuğun etkisi altında iken insanın özgür irade ve iyi amelleri ile kurtuluşu hak edebileceğini yazmıştır. Ancak onun bu fikirleri MS. 397'den itibaren değişmeye başlamıştır. Pavlusçu teoloji ile Yeni Eflatuncu fikirleri birleştirmeye çalışan Augustin'in bu ilk dönemlerdeki düşünceleri, daha sonra Augustin ile tartışacak olan Pelagius tarafından benimsenmiştir. Augustin, MS. 397'den sonra yazdığı bir eserinde (Ad Simplicianum), insanın sadece özgür irade ile iyi ameller işleyerek “kurtarıcı ihşanı” temin edemeyeceğini, bunun için Tanrı'nın ihşanına ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir. Augustin'in düşüncelerindeki bu değişikliği ele alan Pelagius, “*insanın ilahi ihşan olmadan iyi amel ve özgür iradesi ile de kurtuluşa ulaşabileceği*” şeklindeki düşüncesini açıkladığı bir mektubu Augustin'e göndermiştir (Creswell, 1997: 61-100). Augustin'e göre, Adem'in cennette bilgi ağacının meyvesinden yiyerek işlediği ilk günah, insanlığı cehenneme mahkûm etmiştir. Ona göre Adem'in işlediği bu ilk günah ile lekelenen insanlık, Tanrı'nın ihşanı olmadan kurtuluşu hak edemez. İnsanın iyi amellerinin veya günahlarının kurtuluşa herhangi bir etkisi yoktur. Pelagius'a göre ise Tanrı'nın ihşanı ve özgür iradesi ile insan günah işlememeyi seçebilir (Whitacre, 1916: 777).

İki teolog arasında başlayan bu tartışmalar⁷ onları destekleyenlerin de tartışmalara dâhil olması ile kilise içinde birtakım gerilimlere sebep olmuştur. Augustin ve takipçilerinin çabaları ile toplanan bazı yerel sinodlarda Pelagius hatalı bulunmuş ve konu ile ilgili Papa I. Innocent'in (378-417) bir karar vermesi talep edilmiştir. I. Innocent bu talebi olumlu karşılamış ve Pelagius ile onun öğrencilerinden Caelestius'u aforoz etmiştir. Ancak bu aforozdan iki ay sonra Papa I. Innocent'in ölümü üzerine yerine seçilen Papa Zosimus (öl. 418), Pelagius ve Caelestius'u aklamıştır. Bu aklanma üzerine Augustin taraftarları ile Pelagius taraftarları arasındaki gerilim, kilise dışına taşmış ve İmparator Honorius'u (384-423) rahatsız etmiştir. Kilise içindeki bu tartışmaların ülkenin huzurunu bozacağından çekinen İmparator Honorius, Pelagius ve Caelestius'u Roma'dan sürgün etmiştir. Bunun üzerine Papa Zosimus, 418 yılında Kartaca'da yeni bir sinod toplamış ve Roma İmparatoru Honorius'un da etkisi ile Pelagianizm'i mahkûm etmiştir (Aykıt, 2010: 185-186).

Özgür iradeyi ön plana çıkaran Pelagius, Tanrı'nın kurtuluştaki rolünü önemsizleştirmekle suçlanmış ve düşünceleri mahkûm edilmiştir. Aziz Augustin'in düşünceleri ise Thomas Aquinas (1225-1274) tarafından geliştirilmiş ve zamanla “*Thomizm*” şeklinde ifade edilen ekolü oluşturmuştur.⁸ Trent Konsili'nde Katolik Kilisesi'nin temel referansı olarak kabul edilen Thomizm, Cizvit Rahip Luis De Molina (1535-1600) tarafından eleştirilmiştir (Whitacre, 1916: 777). Molina'nın görüşlerini Pelagian olmakla suçlayan Jansen ise Aziz Augustin'i yeniden yorumlayarak konu ile ilgili tartışmalara dâhil olmuştur (Abercrombie, 1936: ix-xv).

2.1. Molinizm

Reform döneminde Martin Luther'in (1483-1546) sadece iman ile aklanma (justification only by faith, sola fide) tezi,⁹ “ihşan” ile ilgili tartışmaları yeniden canlandırmıştır. Cizvitlerin çabaları ile (Tregelles, 1853: 4-5) Trent Konsili'nde Roma Katolik Kilisesi, Luther'in “*sadece iman ile aklanma*” tezini mahkûm etmiştir. Ancak bu durum ihşan ile ilgili tartışmaları daha da derinleştirmiştir. Luther'in “*sadece iman ile aklanma*” formülünün karşısında “*sadece iyi ameller ile aklanma*” formülü ön plana çıkmıştır. Molina gibi öne çıkan bazı Cizvit yazarlar, Tanrı'nın ihşanı olmadan, insanın özgür iradesi ile iyi ameller işleyebileceğini ileri sürmüştür. Hümanizmden etkilenen bu yazarlara göre, insan özgür iradesi ile iman ve sevgiye ulaştıktan sonra Tanrı'nın ihşanı ona verilir (Hunt, 1873: 397; Ferguson, 1927: 23).

⁶ Augustin ve Pelagius'un birbirlerine karşı yazdıkları eserler ile ilgili bkz: Aykıt, 2010: 178-179.

⁷ Aziz Augustin ve Pelagius arasında geçen tartışmalar ve konu ile ilgili geniş bilgi için bkz: (Augustine, 2010; Keech, 2012; Aykıt, 2010)

⁸ Thomas Aquinas'ın konu ile ilgili düşünceleri için bkz: (Abercrombie, 1936: 61-85).

⁹ Bkz., (Olgun Hakan, 2019: 151-160).

Luis de Molina, 1588 yılında Lizbon’da yayımlanan eserinde¹⁰ konu ile ilgili kendi teorisini açıklamıştır (Whitacre, 1916: 774; Tregelles, 1853: 6). “Orta Bilgi” anlamına gelen “*Scientia Media*” (middle knowledge) terimi ile ifade ettiği teorisine göre, Tanrı gelecekte gerçekleşecek olayları özel bir şekilde bilir. Bu teorisinin temelinde Tanrı’nın ihsanı tahsis etmesi ve insanın özgür iradesi ile bu ihsanı kabul etmesi eşzamanlıdır. Dolayısıyla insanın kurtuluşu Tanrı tarafından daha önceden tahsis edilmemiştir (De Molina, 2004: 46-49; Brueck, 1885: 277).

Molina, insanın kurtuluşunu karamsar bir kaderci anlayış ile seçilmiş olup olmamaya bağlayan Reform’un “*sola fide*” anlayışına karşı, zamanın hümanist fikirleri ile de uyumlu olarak, insan iradesini ön plana çıkaran bir yaklaşımı savunmuştur. Adem’in cennetten düşüşü ile gerçekleşen bozulmuşluğun, insanı tamamen iyi ameller yapmaktan mahrum bırakmadığını, sadece sonsuz hayat gibi tabiatüstü ihsanlardan mahrum bıraktığını ileri sürmüştür. Molina’dan hareketle Molinizm şeklinde ifade edilen düşünceye göre, iyi veya kötü ameli tercih etme özgürlüğü insandan alınmamıştır. Hatta Tanrı, insanın bu özgürlüğünü olumlu yönde desteklemek için “*yeterli miktarda ihsanda*” (sufficient grace) bulunmuştur. Molina, Aziz Augustin’in konu ile ilgili geliştirdiği kaderci “*keyfi yazgı*” (gratuitous predestination) ve “*etkili ihsan*” (efficacious grace) anlayışlarına karşılık, “*yeterli miktarda rahmet*” anlayışını öne sürmüştür. Ona göre Tanrı, insanın özgür bir şekilde hak edeceği erdem ve kabahatleri önceden bilir ve ona göre insanı ödüllendirir (Van Kley, 1975: 7-8).

Molina’nın insan iradesi ile ilgili bu fikirleri Katolik Kilisesi içinde de aşırı bulunmuş ve eleştirilmiştir. Hatta Dominikanlar, Molina’nın eserinde yer alan birtakım savların hatalı olduğunu ileri sürmüş ve bunların mahkûm edilmesini talep etmiştir. Papa VIII. Celement (1536-1605), 1594 yılında konuyu değerlendirmek üzere “*Congregatio de Auxiliis*” adı altında bir kurul oluşturmuştur. Bu kurul uzun çalışmalar neticesinde Molina’nın eserinde yer alan birtakım fikirlerin mahkûm edilmesine karar vermiştir. Bu amaçla bir ferman hazırlanmış ancak Papalık, söz konusu fermanı yayımlamaya yanaşmamıştır (Whitacre, 1916: 774; Tregelles, 1853: 7-8). 1607 yılında kurulun çalışmalarına son verilmiş ve Papalık nihai bir karar verene kadar her iki tarafın kendi görüşünü sürdürebileceği belirtilmiştir. Ancak konu ile ilgili nihai bir karar gelmemiş, onun yerine Papalık 1611 yılında konu ile ilgili herhangi bir yayının yapılmasını yasaklamıştır (Matava, 2016: 16-36). Molinizm, Jansen’in 1640 yılında yayımlanan Augustinus adlı eserinde ciddi bir eleştiri ile karşılaşmıştır (Van Kley, 1975: 7-8).

2.2. Jansen’in Augustinus İsimli Eseri

Jansen’in Augustinus adlı eseri vefatından sonra 1640 yılında yayımlanmıştır. Kısaca “Augustinus” diye bilinen eser üç bölümden oluşur. İlk bölüm Pelagianizm ile ilgilidir, ikinci bölüm ilk günahı ele almış, son bölümde ise ilahi ihsan açıklanmıştır. Jansen, Augustinus adlı eseri üzerinde yaklaşık yirmi yıl çalışmıştır. Vefatından önce bir örneğini Papa VIII. Urban’a (1568-1644) göndermiş ve ondan uygun görmediği kısımları çıkarmasını veya değiştirmesini istemiştir. Ancak Cizvitlerin etkilerinden korkan arkadaşları, Augustinus adlı eseri Roma’dan cevap gelmeden 1640 yılında yayımlamıştır. Nielsen’e göre Cizvitler, matbaada çalışan biri aracılığıyla örnek bir kopya edinmiş ve içeriğini fark edince hemen Papalık elçisine şikâyet etmişlerdir. Ancak Papalık elçisinin girişimi, kitabın basılmasını engelleyememiştir. Eser, 1642 yılında Papa VIII. Urban tarafından yayımlanan bir ferman ile mahkûm edilmiştir (Hunt, 1873: 399-400; Nielsen, 1906: 5; Ferguson, 1927: 25-26; Tregelles, 1853: 9-10).

Jansen, Aziz Augustin’in Pelagianizm’i eleştirdiği yazılarını yeniden yorumladığı eserinde, Cizvitlerin dinin dışsal özelliklerini vurgulayan şekilciliklerini eleştirmiştir. Aziz Augustin’in *papanın yanılmazlığı* düşüncesi ile çelişeceği değerlendirilen fikirlerine yer vermiştir. Kendisinden önce bu konu hakkında Aziz Augustin’e atıfla benzer şeyler yazan Michael Baius hakkında verilen mahkûmiyet kararını “*huzuru sağlamak amaçlı bir karar*” olarak yorumlamıştır. Ona göre Baius’un yorumlarında hatalı veya heretik bir içerik söz konusu değildir. Kitabının sonunda Aziz Augustin’in doktrinine zıt olarak Semi-Pelagian fikirlere kapılan ve hocası Baius’u eleştiren Luis Molina gibi Cizvit yazarları sert bir şekilde eleştirmiştir. Son olarak Jansen, eserde ifade ettiği düşüncelerin kendisine ait olmadığını, Aziz Augustin’den alıntı yaptığını vurgulamıştır (Nielsen, 1906: 4-5).

¹⁰ Eserin 1595 yılında yayımlanan baskısı için bkz: (Molina, 1595).

3. İlk Yargılamalar: Cum Occasione ve Ad Sanctam Fermanları

Augustinus, yayımlandıktan hemen sonra 1642 yılında Papa VIII. Urban tarafından yasaklanmış (Tregelles, 1853: 17) ancak bu yasak çok etkili olamamıştır. Jansen'in yakın arkadaşı Duvergier, hem kendi idaresindeki St. Cyran Manastırı'nda hem de Port Royal Manastırı'nda Jansen'in fikirlerini öğretmeye devam etmiştir. Etkin eğitim kurumları ile bu iki manastır Jansenizm'in gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Port Royal Manastırı'nın¹¹ yöneticisi olan Angelique Arnould (1591-1661) vasıtasıyla Sorbonne Üniversitesi'nin önemli teologlarından Antoine Arnould (1612-1694) ile tanışan Duvergier, Jansen'in fikirlerini ona da aşılamıştır. Antoine Arnould'un Augustinus'a atıfla yazdığı "*de la Frequente Communion*" (Arnould, 1644), Fransızca yazıldığı için, Latince yazılan Augustinus'tan daha etkili olmuş ve Jansen'in fikirlerini sıradan halk için erişilebilir kılmıştır (Van Kley, 1975: 12; Ferguson, 1927: 26-27).

Jansen'in eserinde ifade ettiği görüşler, doğrudan Cizvitler ile ilişkilendirilen Molina'ya sert eleştiriler getirdiği için, Cizvitlerin eleştirilerine maruz kalmıştır. Cizvitler, Jansenistlerin Calvinistler gibi "kaderci" (predestinarian) bir sapkınlığa düştüğünü ifade etmiştir. Eş zamanlı olarak, Jansen'in arkadaşı Duvergier tarafından tavsiye edildiği üzere Port Royal Manastırı'nda "*içsel bir yenilenme*" gerçekleşmeden, evharistiya sakramentinin ifa edilmesini erteleyen uygulama da Cizvitler tarafından eleştirilmiştir. Bu şekilde başlayan Jansenizm tartışmaları Fransa'da gittikçe alevlenmiş ve Temmuz 1649'da Sorbonne Üniversitesi'ne ulaşmıştır. Nicolas Cornet (1572-1663) isminde Fransız bir rahip, birtakım öğrenciler tarafından yeni yazılan tezlerden çıkardığını iddia ettiği yedi savı Sorbonne hocalarına sunmuş ve bu savların mahkûm edilmesini talep etmiştir. Ancak Sorbonne hocaları söz konusu savların asıl kaynağının "Augustinus" olduğunu fark etmiş ve Rahip Cornet'in girişimi akim kalmıştır. Bunun üzerine Cornet liderliğindeki Molinist grup,¹² Augustinus adlı eserde yer aldığı ileri sürdükleri söz konusu savların ilk beş tanesini Roma'ya şikâyet etmiştir (Brueck, 1885: 278-80; Van Kley, 1975: 12; Ferguson, 1927: 26-27). Jansen'in hataya düştüğünü iddia eden bu savlar özetle şöyledir (Otten, 1918: 508-509):

1. Tanrı'nın bazı emirleri, onları yerine getirmek isteyen ve bu uğurda çaba gösteren insanlar için imkânsızdır. Zira onların bu emirleri yerine getirmeye güçleri yoktur; bu emirlerin yerine getirilmesi için gerekli olan ihsana sahip değillerdir.
2. İnsanın düşmüş doğası gereği, hiç kimse içsel ihsana (interior grace) direnemez.
3. İnsan, içinde olduğu düşmüş doğasıyla bir şeye layık olmak veya olmamak için içsel zaruretten (interior necessity) değil ama tüm dışsal kısıtlamalardan bağımsız olmalıdır.
4. Semi-Pelagianlar, imanın başlangıcı da dâhil bütün eylemler için içsel önleyici ihsanın (interior preventing grace) gerekliliğini kabul ettiler. Ancak onlar, insanın bu ihsana uymak veya karşı çıkmak konusunda özgür olduğunu iddia ederek sapkınlığa düştüler.
5. Mesih'in tüm insanlar için öldüğünü veya kanını döktüğünü söylemek Semi-Pelagianlıktır.

Papa X. Innocent (1574-1655), kendisinin teoloji çalışmadığını ileri sürerek ilk başta bu konuda bir hüküm vermek istememiştir. Ancak 1653 yılında baskılara dayanamayıp bu savların ilk dördünün heretik, hatalı, ihtiyatsız, dine saygısız ve küfür içinde olduğunu, beşinci savın ise hatalı olduğunu ifade eden "*Cum Occasione*" isimli bir ferman yayımlamıştır (Abrecrombie, 1936: 232-39; Van Kley, 1975: 12; Ferguson, 1927: 27; Tregelles, 1853: 18). Ancak Papa, Fransız Kilisesi'ni gücendirmemek ve Aziz Augustin'i lekelememek için bu savların Jansen'in eserinde olduğunu açık bir şekilde ifade etmemiştir. Dört Fransız piskopos bu konuda kendilerine danışılmadığı ve papanın tek başına değil bir konsil toplayarak konu ile ilgili bir karar vermesi

¹¹ Port Royal Manastırı, Jansenizmin mekânsal olarak ilişkilendirildiği önemli bir yerdir. Konu ile ilgili çalışmalarda bu manastırın Jansenizmin yuvası olduğu, Jansenistlerin zaman zaman bu manastırda ikamet ettikleri ve propaganda yazılarını burada kaleme aldıkları ifade edilir. Port Royal Manastırı'nın ruhani direktörü, aynı zamanda St. Cyran Manastırı'nın başrahibi olduğu için St. Cyran adıyla bilinen Duvergier'dir. Duvergier, daha önce de ifade edildiği gibi Cornelius Jansen'in yakın arkadaşıdır. O da Cizvitler tarafından Jansenist olmakla suçlanmış, hatta bu sebeple beş yıl hapse mahkûm edilmiştir. Port Royal Manastırı'nın baş rahibesi Sorbonne Üniversitesi hocalarından Antoine Arnould'un kız kardeşidir. Antoine Arnould, Jansenizmin önde gelen savunucularındandır. Oldukça etkili ve ön planda olan manastır, Fransa'nın önde gelen ailelerinin çocuklarının eğitimini sağlamıştır. Manastır bu yönü ile de eğitim alanında ön plana çıkmak isteyen Cizvitlere önemli bir rakip olmuştur. Cizvitlerin Jansenistler ile yoğun tartışmalarında bu rekabetin de kısmen etkili olduğu düşünülebilir (Hunt, 1873: 401-04; Nielsen, 1906: 12-13). Port Royal Manastırı ile ilgili geniş bilgi için bkz: (Kostroun, 2011).

¹² Nielsen, bu şikâyetin 85 piskopos tarafından yapıldığını ifade eder (Nielsen, 1906: 6). Van Kley, bu sayının 75'in üzerinde olduğunu belirtir (Van Kley, 1975: 12).

gerektiğini ifade etmiştir. Piskoposların bu kararının ardından zaten Roma'nın Fransa Kilisesi'ne müdahale etmesine karşı olan Fransız Parlamentosu da fermanı yasa olarak kayıtlara geçmemiştir (Hamscher, 1977: 399). Piskoposların daha önceki yüzyılların Konsilyarizm'ini¹³ anımsatan bu tutumları, daha sonra Jansenistlerce tekrarlanmıştır. Bu, Jansenistlerin Gallikan¹⁴ duygulara sahip Fransa Parlamentosu'nda desteklenmelerini de sağlamıştır.¹⁵

Sorbonne Üniversitesi hocalarından Antoine Arnould'un başını çektiği Jansen taraftarları, bu savların gerçekten heretik olduğunu ifade etmiş, ancak bu savların Augustinus adlı eserde yer aldığını kabul etmemişlerdir. Ancak Cizvitler, tekrar Roma'ya başvurarak bu savların Jansen'e ait olup olmadığını kararlaştırılmasını talep etmiştir. Papa VII. Alexander (1599-1667), 1656 yılında bu savların Jansen'e ait olduğunu teyit eden "*Ad Sanctam*" (bazı kaynaklarda Ad Sacram diye geçer) isimli yeni bir ferman yayımlamıştır. Bunun üzerine Antoine Arnould ve arkadaşları, Papa'nın yanıldığını ileri sürmüştür. Onlar bu savların hatalı olduğu konusunda yayımlanan fermanı kabul etmiş, ancak bu savların Jansen'in eserinde var olduğu iddiasına "saygılı bir sessizlik" ile karşılık vermişlerdir. Paris Parlamentosu 1657 Aralık ayında daha önce onaylamadığı *Cum Occasione* ile birlikte *Ad Sanctam* fermanını da yasa olarak onaylamış ve kayıtlara geçirmiştir (Kostroun, 2011: 86-102; Abrecrombie, 1936: 250-54; Van Kley, 1975: 14; Ferguson, 1927: 28-29; Tregelles, 1853: 26; Hamscher, 1977: 401-02). Böylece Jansenistlere yönelik kovuşturmaların önu açılmıştır.

3. 1. Blaise Pascal'ın Mektupları

Jansen'in eserine atıfla Jansenistleri hedef alan Papalık fermanları soruna çözüm olmamış, Jansenistler ve onların karşısında yer alanlar arasındaki düşmanlık gittikçe artmıştır. Öyle ki, iki taraf arasındaki kavgalar konu ile ilgisi olmayan alanlara da yayılmıştır. Örneğin Antoine Arnould, farklı bir konuda yayımladığı bir metinde yer aldığı ileri sürülen birtakım heretik fikirleri yüzünden, Sorbonne Üniversitesi'nde yargılanmıştır. Bu yargılama neticesinde 1656 Şubat'ında Sorbonne'daki görevinden kovulmuştur (Tregelles, 1853: 21). Liderleri konumundaki Arnould'un üniversitedeki görevinden kovulması Jansenistlerin durumunu oldukça müşkül bir hale getirmiştir. Ancak bu süreçte Jansenist literatürün önemli isimlerinden biri olan Blaise Pascal¹⁶ (1623-1662) ortaya çıkmıştır. Arkadaşı Antoine Arnould'un tavsiyesi üzerine yayımlamaya başladığı mektupların ilkinin 23 Ocak 1656'da yayımlayan Pascal, "*Provincial Letters*" diye bilinen 18 adet mektup yazmıştır. Bu yazılar, Jansenizm'in halk arasında gündem olmasını sağlamıştır. İlk üç mektubu ile Arnould'un Sorbonne'daki yargılama sürecini etkilemeye çalışan Pascal, bu amacına ulaşamamıştır. Bunun üzerine Cizvitleri karşısına almış ve özellikle onları hedef alan yazılar yazmıştır. Cizvitler, zamanın ruhuna uygun olarak kiliseden uzaklaşan ve istediğini yapmak isteyen insanları kilisede tutabilmek için özellikle günah itirafı gibi konularda oldukça esnek davranıyorlardı. Pascal, onların bu uygulamalarını sert bir şekilde eleştirmiştir

¹³ Konsilyarizm, özellikle 14, 15 ve 16. yüzyıllarda gelişen, Katolik Kilisesi'nde mutlak otoritenin papada değil konsillerde olduğunu ileri süren harekete verilen addır. Konsilyarizm, Roma Katolik Kilisesi'nde genel bir konsilin papadan daha yüksek bir otoriteye sahip olduğunu ve gerektiğinde papayı azledebileceğini ileri süren teoridir (Moss, 2005: 14-17). Geniş bilgi için bkz: (Oakley, 2003; Burns, James Henderson ve ark., 1997).

¹⁴ Gallikanizm, Latince Gallia ifadesinden türetilmiştir. İngiltere Birleşik Krallığı'ndaki Galler ile ilişkisi yoktur. Gallia (Gaul, Gaule), Fransa ve Almanya'nın batı bölgeleri, İtalya'nın kuzeyi ile Belçika'nın bazı bölgelerini kapsayan coğrafyaya verilen addır. Gallikanizm, 15-18. yüzyıllarda, Fransa Kilisesi özelinde papanın yetkilerini kısıtlamayı ve Roma Katolik Kilisesinin otoritesinden az ya da çok bağımsız olmayı hedefleyen fikir ve uygulamalardır. Hedefleri özü itibarıyla aynı olsa da Gallikanizm üç farklı şekilde tezahür etmiştir. Royal Gallikanizm, Fransa Kilisesi üzerinde kralın yetkisini arttırmayı amaçlamıştır. Parlementer Gallikanizm, kiliseyi Parlemantonun kontrolüne almayı amaçlamıştır. Episkopal Gallikanizm ise Fransız Kilisesinin Roma'dan kısmen bağımsız olmasını amaçlamıştır. Royal ve Parlementer Gallikanizm, kilise görevlilerinin sadece dini işlerle uğraşmalarını, kralın kilisenin başı olduğunu ve gerektiğinde kilisenin mallarına el koyabileceğini ileri sürmüştür. Episkopal Gallikanizm ise siyasi otoritenin, papanın otoritesinden bağımsız olduğunu, papanın kralları azledebileceğini ve genel konsillerin papanın üzerinde yetki sahibi olduğunu ileri sürmüştür. Bkz: (Turmel, 1914: 156-163; Gündüz, 2017: 175).

¹⁵ Jansenizmin Konsilyarist düşünce ve Gallikanizm ile ilişkisi için bkz: (Hudson, 1984: 389-406).

¹⁶ Blaise Pascal, 1623-1662 yılları arasında yaşamış Fransız matematikçi ve din felsefecisidir. Modern olasılık teorisinin temellerini atmıştır. Din alanında, Tanrı'nın akıldan ziyade kalp aracılığı ile tecrübe edileceğini ileri sürmüştür. Onun sezgicilik prensibi, Jean-Jacques Rousseau ve Henry Bergson gibi filozofları etkilemiştir (Orcibal, Jean-Lucien Jerphagnon, 2020).

(Pascal, 1847; Ferguson, 1927: 21-23; Van Kley, 1975: 15-16).¹⁷ Böylelikle kavga Jansenistler ile Cizvitler arasında indirgenmiştir. Pascal'ın özellikle Cizvitleri hedef alan mektupları oldukça etkili olmuş, Fransa Kilisesi'nde ve Parlamentosu'nda Gallikan çevrelerin de takdirini kazanmıştır. Pascal'ın mektuplarının etkisi ile Jansenistleri hedef alan kovuşturmalar bir süreliğine durmuştur (Ferguson, 1927: 29). Jansenistler daha sonra bu başarılı yöntemi sürekli bir şekilde uygulamışlardır. Bu durum Cizvitlere karşı olan birtakım siyasi çevrelerin de Jansenistlere sempati ile bakmalarına vesile olmuş ve Jansenizm'in zamanla siyasi bir karakter kazanmasına yol açmıştır. Fransa Parlamentosu'nda destekçiler kazanan Jansenizm (Hamscher, 1977: 392-410), zamanla Fransa sınırlarının dışına taşmış ve Hollanda, İspanya, İtalya ve Avusturya'da da karşılık bulmuştur (Hunt, 1873: 400-404; Nielsen, 1906: 6-7). Ancak bu ülkelerde Jansenizm, Cizvit karşıtlarının propagandalarına katkı sunmaktan başka önemli bir gelişme gösterememiştir.

3. 2. Formulary Belgesi ve Gallikanizm

Cizvit karşıtlığından beslenerek güçlenen Jansenizm'i yayımladığı fermanlar ile bastıramayan Papalık, yeni bir taktik geliştirmiştir. Toulouse başpiskoposu, 1660'ta daha önce mahkûm edilen beş tezin papanın da ifade ettiği gibi Jansen'e ait olduğunu ve bu tezlerin Aziz Augustin'de bulunmadığını ifade eden bir metin hazırlamıştır. Piskopos, bu metnin bütün din adamları, öğretmenler ve rahibeler tarafından imzalanmasını talep etmiştir. Toulouse başpiskoposunun hazırladığı metni imzalamayan dört piskopos, Papa VII. Alexander tarafından kınanmıştır. Kral XIV. Louis (1638-1715) 1661 yılında tüm Fransız ruhban sınıfının bu metni onaylamasını istemiştir. Antoine Arnould dâhil bazı Jansenistler, kralın gözünde suçlu duruma düşmemek için metni imzalamış ancak imzalarının üzerine birtakım şerhler düşmüşlerdir. İmzalarına ekledikleri açıklamalarda metinde heretik olarak ifade edilen düşüncelerin gerçekten heretik olduğunu kabul ettiklerini, ancak bu düşüncelerin Jansen'in eserinde yer alıp almadığı konusunda “saygılı bir sessizlik içinde” kalarak fikir belirtmeyeceklerini ifade etmişlerdir (Kostroun, 2011: 4; Ferguson, 1927: 31-32). Papa VII. Alexander, Jansenistlerin bu kaçamak yöntemini bertaraf etmek ve uygulamayı bütün Fransa'ya yaymak istemiştir. Papalık, 1656 tarihli Ad Sanctam Fermanı'nın Fransa'da tüm teolog, din adamları ve kilise görevlileri tarafından imzalanarak kabul edilmesini sağlamak için, 15 Şubat 1664 tarihinde kaynaklarda “formulary” şeklinde ifade edilen bir metin hazırlamıştır. Metin özetle şöyledir (Kostroun, 2011: 100-101; Tregelles, 1853: 27):

“Kutsal Babamız VII. Alexander'in 16 Ekim 1656 tarihli Ad Sanctam fermanında ortaya konan gerçek anlamına uygun olarak, Papa X. İnnocent'in 31 Mayıs 1653 tarihli Cum Occasione fermanına içtenlikle boyun eğiyorum. Vicdan gereği bu yasalara uymak zorunda olduğumu kabul ediyorum ve Jansenius'un Augustinus başlıklı kitabında yer alan beş önermesinde ifade ettiği doktrini -ki bu doktrin Aziz Augustin'in kötü bir şekilde yorumlanmasıyla ortaya atılmış ve iki papa ve piskoposlar tarafından Aziz Augustin'e ait olmadığı belirtilerek mahkûm edilmiştir- yüreğimden ve sözümle kınıyorum.”

Bu metne onay verenler, söz konusu savlar ile ilgili olarak Roma Kilisesi'nin hükmünü kabul etmiş sayılmıştır. Jansenistler bu metne onay vermeyi kabul etmemiş, ancak karşı çıkmak yerine “saygılı bir sessizlik” ile karşılık vermişlerdir. Metni imzalamayı reddeden Jansenistler görevlerinden alınmış, yetkileri iptal edilmiş ve hapsedilmiştir. Öyle ki, Hunt ve Tregelles bu süreçte Bastille hapishanesinin Jansenistler ile dolduğunu ifade etmiştir (Hunt, 1873: 405-406; Tregelles, 1853: 28-32).

Bu esnada Papalık ile Kral XIV. Louis arasında yaşanan birtakım anlaşmazlıklar, bu metnin zorla imzalanma sürecini ertelemiş ve bir süreliğine dikkatleri Jansenizm üzerinden kısmen uzaklaştırmıştır. Jansenistler, Fransa kralı ile papa arasında gelişen tartışmalarda kısmen Papalık tarafını desteklemiştir. Bu destek üzerine Papa IX. Clement (1600-1669), Jansenistler ile barış yapmıştır. O, söz konusu beş savın heretik olduğunun onaylanmasını yeterli görmüştür. Jansenistler için bu zaten kabul edilebilir bir şeydi. Bu barış ortamı 1668-1679 arasında hâkim olmuştur. Bu süreçte Jansenistler birçok taraftar kazanmış, onların idaresindeki okullar Cizvitlerin kontrolündeki eğitim sitemini tehdit eder konuma gelmiştir (Nielsen, 1906: 7; Otten, 1918: 509; Ferguson, 1927: 33; Tregelles, 1853: 28-32).

Bu süreçte Kral, parlamento, Papalık ve Fransa Kilisesi arasındaki hassas dengeler bazen Jansenizm için uygun bir ortam oluşturmuş, bazen ise tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Papalık ile Kral XIV. Louis arasındaki

¹⁷ Pascal'ın özellikle 5. ve 6. Mektupları, Cizvitlerin ahlak noktasında gösterdikleri toleranslı tutumlarını eleştirmektedir. Bkz: (Pascal, 1847: 57-95).

anlaşmazlıkların sebebi, özü itibariyle Gallikanizm ile ilgilidir. Fransa Kilisesi üzerindeki Papalık otoritesini kısmen azaltmayı hedefleyen Gallikanizm, Kral XIV. Louis zamanında en güçlü dönemini yaşamıştır. Gallikanizm, Fransız piskoposların seçim işlemleri ve Papalık belgelerinin onaylanmadan yayımlanmaması gibi eklesiastik birtakım yetki ve hakları Fransa Krallığı'nın uhdesinde görmüştür. Kral bu yetki ve hakları kendi hedefleri doğrultusunda kullanmış, ancak bu haklar Papalık tarafını rahatsız etmiştir. Sorbonne Üniversitesi teologlarının 1663 yılında hazırladıkları bir bildiriye, seküler konularda papanın kral üzerinde bir otoritesinin olmadığı ve papanın Fransa Kilisesi yasaları ile çelişen bir tasarrufta bulunamayacağı ifade edilmiştir. Kral tarafından onaylanan bu bildiri, birtakım çevrelerce ifade edilen “papanın yetki olarak genel konsillerin üzerinde olduğu” düşüncesini de reddetmiştir. Papa VII. Alexander bu bildiriye şiddetle kınayan bir ferman yayımlamış ancak Paris Parlamentosu, kralın da takdiri ile söz konusu Papalık fermanını yayımlamamıştır (Nielsen, 1906: 7-9). İşte Jansenizm, Papalık ile Fransa kralı arasındaki tartışmaların gittikçe şiddetlendiği bu ortamda, Roma Katolik Kilisesi'nin ve Cizvitlerin kovuşturmalarından kaçabilmiş ve Fransa Kilisesi'nde kısmen etkili olmuştur.

Gallikanizm ile ilgili tartışmalar 1693 yılında Kral XIV. Louis ile Papa XII. Innocent'in (1652-1681) anlaşmasıyla sönmeye başlamıştır. Jansenizm, Fransa Kilisesi'nde tekrar ana gündem maddesi haline gelmiştir. Gallikanizm ile ilgili tartışmalarda, özellikle piskoposluklar ile ilgili konularda kısmen Papalık tarafında olan Jansenistler, kralın nefretini cezbetmiştir (Ferguson, 1927: 33-34). Öyle ki Kral XIV. Louis, Jansenistler ile ilişkilendirilen bir manastır olan Port Royal ile ilgili olarak “Port Royal'e gidenler, saraya gelemezler” anlamında bir ifade kullanmıştır (Nielsen, 1906: 12-13).

3. 3. Vineam Domini Sabaoth Fermanı

Papa XI. Clement (1649-1721), Jansenistlerin cumhuriyetçi tutumlarından rahatsız olan (Van Kley, 1975: 21) Kral XIV. Louis'in talebi ile 1705 yılında Jansenistlere karşı yeni bir ferman yayımlamıştır. “*Vineam Domini Sabaoth*” isimli ferman Jansenizm'i mutlak bir şekilde lanetlemiştir. Ferman, konu ile ilgili daha önceki fermanları “saygılı bir sessizlik ile” karşılayanları da aynı şekilde lanetlemiştir (Ferguson, 1927: 36). Port Royal rahibeleri bu fermanı reddetmiştir. Bunun üzerine 1708'de (Nielsen'e göre 1709) manastır, kralın emriyle kapatılmış ve rahibeler farklı manastırlara sürülmüştür. Manastır binası 1709'da tahrip edilmiş, 1711'de manastır mezarlığındaki cesetler yerinden çıkarılmıştır. 1713'te ise manastırın kilisesi yerle bir edilmiştir. Binaların yer aldığı alan bir tarla gibi sürülmüş, manastırdan herhangi bir iz bırakılmamıştır. Bu fermanı takiben artan kovuşturmalar neticesinde bazı Jansenistler Hollanda'ya kaçmıştır (Kostroun, 2011: 210-238; Wilmot, 1884: 107; Abrecrombie, 1936: 312-13; Van Kley, 1975: 1; Tregelles, 1853: 40; Hunt, 1873: 407-408; Nielsen, 1906: 13).

3. 4. Pasquier Quesnel ve Unigenitus Fermanı

Bu süreçte Jansenistleri hedef alan diğer bir gelişme ise Pasquier (Paschasius) Quesnel'in (1634-1719) “*Le Nouveau Testament en Francois, Avec des Reflexions Morales sur Chaque Verset*” eseri (Quesnel, 1693) ile ilgilidir. Pasquier Quesnel, Jansenizm'in önemli isimlerinden biridir. Öyle ki, Jansen'in *Augustinus* adlı eserinden sonra bir Papalık fermanı ile mahkûm edilen ikinci eser ona aittir. Quesnel'in Yeni Ahit'i yorumladığı eserin ilk nüshaları 1668'de yayımlanmaya başlanmıştır. Jansenist fikirlere yakın olduğu gerekçesi ile 1684 yılında Fransa Oratoryosu'ndan kovulmuştur. Quesnel, eserinin isminden de anlaşıldığı gibi Yeni Ahit'i, her bir pasajına yorumlar ekleyerek Fransızcaya çevirmiştir. Chalons Piskoposu Noailles'in (1651-1729) tensipleriyle 1693 yılında dört cilt halinde de yayımlanan eser, Fransızca yayımlandığı ve Yeni Ahit metinlerini halkın anlayabileceği bir şekilde yorumladığı için yaygın kabul görmüştür. Ancak Baius ve Jansen'in özellikle “ihsan ve Tanrı'nın kurtarıcı iradesi” ile ilgili düşüncelerini içerdiği için, eser bazı piskoposlar tarafından yasaklanmış ve özellikle yorumlar kısmında Jansenist fikirleri güçlü bir şekilde savunduğu için Cizvitlerin tepkisini çekmiştir. Daha sonra Papalığın da gündemine gelecek olan bu eser ilk olarak Cizvitlerin etkisi ile Paris başpiskoposu tarafından yasaklanmıştır (Hunt, 1873: 407; Tregelles, 1853: 37). Bir süre sonra Fransa kralının itiraftısı olan Cizvit rahip Le Tellier (1643-1719) de Quesnel'in eserini Roma'ya şikâyet etmiştir. Bu esnada Paris kardinali olan Noailles, eser için daha önce verdiği onayı geri çekmiştir. Kralın da talebi doğrultusunda Papalık tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda, eserle ilgili olarak 1713 yılında *Unigenitus Fermanı* yayımlanmıştır. Ferman, Quesnel'in eserinde bulunan Jansenizm ile

ilişkili 101 savı mahkûm etmiştir. Bu ferman Fransa'da büyük tepki toplamış ve özellikle parlamento ve kilise çevrelerinde uzun süre tartışılmıştır (Brueck, 1885: 281-82; Nielsen, 1906: 14; Otten, 1918: 510; Wilmot, 1884: 107; Doyle, 2002: 53; Tregelles, 1853: 42-43).¹⁸

Fransız din adamları arasında yapılan bir toplantıda dokuz piskopos, fermanda ifade edilen bazı hususların Papalık tarafından açıklanmasını talep etmiştir. Onları en çok rahatsız eden husus, konu ile ilgili olarak Fransız Kilisesi'ne başvurulmamasıdır. Yapılan oylamada ferman oy birliği ile değil oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Parlamento da ilk etapta, Fransız din adamlarının oy birliği ile kabul etmediği bu fermanı olduğu gibi devlet yasası olarak kabul etmeyi reddetmiştir. Ancak kraliyet tarafından yapılan baskılar neticesinde birtakım değişiklikler ile fermanı kabul etmek zorunda kalmışlardır (Van Kley, 1975: 23).

Kral XIV. Louis'in ölümünden sonra yerine vekâlet eden Orleans Dükü II. Philip (1674-1723), Cizvit rahipleri saraydan uzaklaştırmış ve daha önce mahkûm edilen bazı Jansenistleri hapishaneden çıkartmıştır. Kral XIV. Louis'in ölümü ve Kral Naibi II. Philip'in Jansenistlere ve Protestanlara daha ılımlı yaklaşımı insanları cesaretlendirmiştir. Fransa'da "*Unigenitus*" fermanına itiraz edenler daha güçlü bir şekilde düşüncelerini ifade etmeye başlamıştır. Dört Fransız piskopos, söz konusu fermanı ilerde toplanacak bir genel konsile havale etmiştir. Hatta onların bu temyiz başvurusu bir Fransız tarafından Roma'da Aziz Peter Katedrali'nin duvarına asılmıştır (Nielsen, 1906: 15-16; Wilmot, 1884: 108; Ferguson, 1927: 36-37).

Kral Louis'in ölümü ile cesaretlenen Fransa parlamentosu, bu fermana teolojik içeriğinden ziyade Papa'nın dışarıdan Fransız Kilisesi'ne müdahalesi olduğu için itiraz etmiştir. Parlamento için asıl önemli olan konu da bu olmuştur. Onlara göre bu ferman 1682 Gallikan ilkelerini¹⁹ ihlal etmiştir. Örneğin fermanın 91. maddesi, Quesnel'in "*adil olmayan bir aforozun kişinin görevlerini yapmasına engel olmadığı*" iddiasını mahkûm etmiştir. Bu durumda papa tarafından aforoz edilen bir kişinin krala sadakat yemini iptal edilebilir. Sonuç olarak bu madde "*krallar dünyevi işlerde sadece Tanrı huzurunda hesap verir*" şeklinde anlaşılabilir Gallikan ilkesine terstir. Yine söz konusu Gallikan ilkelere göre Papalık tarafından yayımlanan bir belgenin Fransa'da geçerli olabilmesi için Fransa Kilisesi piskoposları tarafından kabul edilmesi ve parlamentoda kayıt altına alınması gerekir. Ancak bu ferman Fransız piskoposlar tarafından *oybirliği* ile de kabul edilmemiştir. Parlamento ise meftun kralın baskıları ile ve üzerinde birtakım önemli değişiklikler yaparak fermanı onaylamıştır (Van Kley, 1975: 38). Dolayısı ile bu ferman ne kilisesinin ne de ülkenin bir kanunu hükmünü taşımamaktadır.

4. Jansenistlere Yapılan Baskılar ve Jansenizm'in Siyasallaşması

Kral Naibi II. Philip ilk etapta Unigenitus Fermanı ile ilgili tartışmalar hakkında tarafsız kalmıştır. Papa XI. Clement ise 1718'de yayımladığı bir pastoral mektup ile Unigenitus Fermanı'nı mutlak bir şekilde kabul etmeyenleri ve konuyu genel bir konsile havale etmek isteyenleri aforoz etmiştir. Fransız parlamenterler, "*pastoralis officii*" şeklinde ifade edilen bu pastoral mektubu şiddetle protesto etmişlerdir. Bu ana kadar konuya ilgisiz kalan Paris ve Sorbonne Üniversiteleri de parlamentonun safında yer almıştır. Ancak II. Philip tarafsızlığını bozarak Roma'nın safında yer almış ve Unigenitus'un onaylanması için açık bir şekilde Cizvitleri desteklemiştir. Kardinal olmak isteyen piskoposlar da Roma'nın ve sarayın gözüne hoş görünmek için II. Philip'in bu tutumunu desteklemiştir. Sarayın itibarlı rahipleri tekrar Cizvitlerden seçilmiş ve prensin eğitimini de Cizvitler üstlenmiştir. Unigenitus ve Papalık karşıtı yazıların sansürlenmesi ve yargılanması için Paris'te bir birim oluşturulmuştur. Roma'nın çıkarlarını korumak için çalışan Cizvitlerin Fransa sarayında bu denli etkin olmaları, durumu Jansenistlerin aleyhine çevirmiştir (Nielsen, 1906: 16-17; Otten, 1918:510).

¹⁸ Quesnel'in eserine karşı gösterilen ilk tepkiler, diğer dillere çevrilmesi ve eser ile ilgili diğer olaylar hakkında geniş bilgi için bkz: (Cheely, 2013: 576-616).

¹⁹ Fransız din adamlarının 1682 yılında ilan ettikleri "Dört Gallikan İlke" (The Four Gallican Articles), Gallikanizmi ilk kez resmi bir dokümanla formüle etmiştir. Bu ilkelere göre: "(1) *Krallar dünyevi işlerde herhangi bir kilise otoritesine tabi olmazlar.* (2) *Konstanz Konsili'nin papanın ruhani üstünlüğü ile ilgili kararları geçerlidir.* (3) *Papa, Gallikan Kilisesi'nin işlerini yürütmesinde kendi gelenek ve kanunlarını dikkate almak zorundadır.* (4) *Papa, inançla ilgili konularda üstündür, ancak onun kararları episkoposluk tarafından onaylanmadan bağlayıcı olmazlar.*" Bu kararlar, papalar tarafından her zaman dikkate alınmamış, ancak 1789 Devrimi'nden sonra oluşturulan Kilise Sivil Anayasası'nda ve Napolyon'un Papa VII. Pius ile yaptığı 1801 tarihli antlaşmada yönlendirici olmuşlardır. Roma Katolik Kilisesi, en son I. Vatikan Konsili'nde kabul ettiği Papanın yanılmazlığı dogması ile Gallikanizm'in Katolik Kilisesi'ne uygun olmadığını ilan etmiştir. Böylece Gallikanizm, Katolik Kilisesi içinde önemli bir fark yaratamamıştır. Bkz: (Moss, 2005: 54-55; Moody, 2005: 409-420).

XV. Louis, 1723 yılında Kral Naibi II. Philip'in vefatı ile yönetimi eline almıştır. Cizvit rahipler tarafından koyu bir Katolik olarak yetiştirilen kral, Protestanlara karşı daha önce uygulanan birtakım yasakları tekrar uygulamaya koymuş, Katolik ibadet haricinde diğer tüm kilise ibadetlerini yasaklamıştır. Unigenitus Fermanı'na onay vermeyen din adamları yargılanmış ve Jansenist olmakla suçlanmıştır. Kraliyet ve Papalığın baskıları ile 1730 yılında Unigenitus Fermanı, Sorbonne Üniversitesi'nde kabul edilmiştir. Nielsen'e göre bunu yapabilmek için 48 Sorbonne doktorunun oy kullanma hakkı ellerinden alınmıştır. Yine 1730 yılında Fransa kardinali, kraldan bu konu ile ilgili parlamentoya baskı yapmasını talep etmiştir. Bu şekilde parlamentonun tüm din adamlarının ve kilise görevlilerinin Unigenitus Fermanı'nı kayıtsız şartsız kabul etmelerini emreden bir talimatname hazırlaması sağlanmıştır. Paris Üniversitesi de daha fazla direnememiş ve fermanı kabul etmiştir. Burada da 82 üye itiraz ettikleri için akademik dereceleri ellerinden alınmıştır (Nielsen, 1906: 19-20). Dini hassasiyetleri ile ön plana çıkan Jansenistleri bu süreçte en çok zorlayan uygulama ise Paris Başpiskoposu Christophe De Beaumont'un (1703-1781) başlattığı bir uygulama olmuştur. De Beaumont, Jansenistleri fermanı kabul etmeye zorlamak için onlara son sakramentin (hasta yağlama) ifa edilmesini yasaklamıştır. Unigenitus Fermanı'nı onayladıklarını bildiren "*billets du confession*" şeklinde ifade edilen belgeyi imzalamayan Jansenistlere hasta yağlama sakramentini ifa eden rahipler cezalandırılmıştır. Bu belgeyi imzalamadan vefat eden Jansenistlerin kutsanmış bir Katolik mezarlığında defnedilmelerine müsaade edilmemiştir ("*Unigenitus*", *Encyclopedia Britannica*, 2020).

Unigenitus Fermanı etrafında gerçekleşen tartışmalar parlamento ile Jansenistleri birbirlerine daha da yakınlaştırmıştır. Paris başpiskoposunun 1749 yılında Jansenistlere, hasta yağlama sakramentinin sunulmasını yasaklaması üzerine parlamento bu karara karşı çıkmıştır. Parlamento, başpiskoposun bu talimatını uygulayan rahipleri cezalandırmış ve hapishanelerde bu durumda olan Jansenistlere bu sakramenti ifa edecek rahipler ulaştırmıştır. Parlamentonun bu yardımlarına karşılık Jansenistler de parlamentoyu desteklemeye başlamıştır. Bu durum, Jansenistlerin teolojik davalarından uzaklaşmalarına ve daha da politik bir konuma gelmelerine yol açmıştır. Gallikan ilkelerin ilan edilmesinde dâhi krala karşı Papalığın tarafında olan Jansenistler, artık kilisenin tamamen devletin kontrolünde olmasını savunan Parlamenter Gallikanizmi desteklemeye başlamıştır. Parlamento ile olan bu ilişkiler, Jansenistleri gittikçe siyasi arenaya çekmiş ve sonuçta onların cumhuriyetçi olarak yaftalanmalarına sebep olmuştur (Van Kley, 1975: 24-26).

18. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Jansenistler, cumhuriyetçi ve devrimci fikirleri ile ön plana çıkmıştır. Jansenizm bu dönemde tanrının ihsanı ve kader ile ilgili bir akım olarak ön plana çıkmaktan ziyade, daha çok siyasi bir parti gibi cumhuriyetçilerin sesi olmuştur. Parlamento tarafından da desteklenen Jansenistler, yayın organları ile geniş halk kitlelerine ulaşmış ve halkı etkilemekte başarılı olmuşlardır. Cizvitlere karşı besledikleri düşmanlıkta parlamento ile ortak olan Jansenistler, Molinizm'e karşı teolojik bir hareket olma özelliğini kaybetmiştir (Van Kley, 1975: 28). Böylece onlar, Papalık ve Cizvitlere karşı milli değerleri savunan cumhuriyetçiler haline gelmiştir.

5. Jansenistler ile Parlamento İşbirliğinde Cizvit Tarikatının Yasaklanması

Van Kley, Fransa'da Cizvitlerin bastırılmasında Jansenistlerin etkin bir rol oynadığını ileri sürmektedir (Van Kley, 1975: ix). Jansenistler 1757 yılında Cizvit Tarikatı karşıtı yoğun bir karalama kampanyası başlatmışlardır. Örneğin Jansenist "*Nouvelles Ecclesiastiques*" isimli dergi, Cizvitlerin Pelagian, Nestoriusçu veya Ariuşçu sapkınlar olduklarını ileri sürmüş, onların prenslere suikast düzenlediğini ve halkı dolandırarak zenginleştiklerini yazmıştır. Jansenistler, Cizvitlerin Roma'daki başkanlarına itaatleri ve başkanlarının Cizvit üyelerinin fikirlerini bile belirlediğini, tarikatın despotik bir sistemi olduğunu yazarak onları eleştirmişlerdir. Ayrıca Cizvitlerin gizli bir politik hayallerinin olduğunu, evrensel bir monarşi kurmak istediklerini ileri sürerek, Fransız milliyetçiliğine hitap etmişlerdir (Van Kley, 1975: 29-34). Bunu yaparken muhtemelen zamanın ruhuna da uygun olarak yükselen ulusçu duyguları kullanarak kendi amaçlarına kavuşmak istemişlerdir. Onların bu iddiaları, özellikle 1789 Devrimi öncesi artan ekonomik sıkıntılar (Roberts, 2013: 733-735) yüzünden halkı etkilemiştir.

Bu süreçte Fransa Parlamentosu'nda Cizvit Tarikatı karşıtlığı oldukça yükselmiştir. Hem Gallikan duygularla Fransız Kilisesi'ni Roma'nın etkisinden arındırmak isteyen hem de Jansenist olan veya onlara sempati besleyen parlamenterler, Cizvitleri hedef almışlardır. Bu esnada gerçekleşen birtakım olaylar onların bu amaçlarına uygun ortam yaratmıştır. 1755 Yılında Cizvit Batı Hindistan Misyonu tarafından Mersailles'teki ortaklarına borçları karşılığında gönderilen mal yüklü birkaç gemiye İngilizler tarafından el konulmuştur. Bu gemiler ve

taşıdıkları mallar, Cizvitlerin kolonilerde misyonerlik çalışmalarının yanı sıra ticari işlere de giriştiklerini ortaya koymuştur. Cizvitlerin dâhil olduğu bu ve benzeri ticari faaliyetler, Cizvitlerin haksız bir şekilde zenginleştikleri şeklindeki karalama kampanyalarına mazeret teşkil etmiştir. Aynı şekilde 1757 yılı Ocak ayında Kral XV. Henry'nin (1710-1774) bıçaklanması Cizvitlerin üzerine atılmış ve özellikle Jansenist yayınlarda Cizvitleri karalamak için kullanılmıştır (Van Kley, 1975: 62-90).

Fransa'da Cizvit Tarikatı karşıtı düşünceler özellikle parlamentoda oldukça güçlü olsa da, bu tutumun geniş kitlelere yayılması Jansenistlerin eseridir. Jansenistlerin yayınları ile Cizvitler özgür, cumhuriyetçi ve Fransa'ya ait olan her şeyin karşısında bir güç olarak konumlandırılmıştır. Fransız Parlamentosu'nda etkin olan Jansenistlerin çabalarının da etkisiyle, 1762 Nisan'ında Fransa'daki Cizvit okulları kapatılmış, 1764 yılında ise Cizvitlerin faaliyetleri tamamen yasaklanmıştır. Jansenistlerin Cizvitlerle olan bu savaşı, diğer ülkelerde de yankılanmış ve nihayet 1773 yılında Roma Katolik Kilisesi tarafından yasaklanmalarında etkili olmuştur (Güngör, 2016: 71; Doyle, 2002: 54; Wilmot, 1884: 111-34).²⁰

Bu dönemde 1789 Devrimi'ne yol açacak olan, halkı ön plana çıkaran fikirler yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır. Halkın kraldan üstün olduğunu ima eden bu devrimci fikirler, Jansenizm ve Gallikanizm özelinde "kilisenin papadan büyük olduğu" şeklinde ifade edilmeye başlanmıştır. Bu minvalde Jansenist bir yazar, kaleme aldığı bir eserde "piskoposlar hata yaptığı zaman halkın onu yargılaması gerektiğini" ifade etmiştir. Yine bir Jansenist olan Montpellier piskoposu, benzer imalar taşıyan ifadeler kullanmıştır. Ona göre yaklaşan devrim, yanlış yönlendirilen ve bozulan kilisenin yerine yeni bir kilisenin kurulmasına yol açacaktır. Bu ve benzer ifadeler sıkça dillendirilmeye çalışılmıştır. Siyasi bir grup olarak güçlenen Jansenistler, gittikçe daha cesur davranmaya başlamışlardır. Cizvitlerin etkisi altındaki genç kraldan ümitlerini kesen Jansenistler, 1750'lerde Fransa Meclisi'nde cumhuriyetçiler olarak bilinmeye başlamıştır (Nielsen, 22). Bu şekilde devrimci fikirler ile ilişkilendirilen Jansenizm, Krallığın ve Papalığın nefretini üzerine çekmiştir.

6. Jansenizm'in Sonu

Jansenistlerin Cizvit Tarikatı karşıtı girişimleri en sonunda, Cizvitlerin Roma Katolik Kilisesi tarafından yasaklanmasını sağlasa da, Jansenizm de bu süreçte ciddi yaralar almıştır. Fransa'da ortaya çıkan birtakım aşırı dinci hareketler Jansenizm ile ilişkilendirilmiş ve Jansenizm ismini lekelemiştir. Nihayet 1760'lı yıllara doğru Jansenizm akımı, Fransa'da yavaş yavaş gücünü kaybetmeye başlamıştır (Neale, 1858: 58-59).

Devrime doğru giden Fransa'da, kilise ve parlamento çevrelerinde de Jansenistlerin etkisi azalmıştır. Ortak düşmanları Cizvitler ortadan kalkınca, parlamento ile Jansenistlerin beraberlikleri de zamanla anlamsızlaşmıştır. Parlamento 1789 Fransız Devrimi'nin önemli etkenlerinden biri olan ekonomik problemler ile ilgilenmiştir. Jansenistlerden istenen "billet du confession" uygulamasına 1765 yılında son verilmiştir. 1782'de ise Papa VI. Pius (1717-1799), 1713'teki yayımından itibaren Jansenistlerin ve onları destekleyenlerin savaş açtığı Unigenitus Fermanı'nın "ölü bir mektup" olduğunu ifade etmiştir (Van Kley, 1975: 231-232). Böylelikle Jansenistlerin varoluş sebepleri yok olmuş veya önemini kaybetmiştir. Bu da onların yavaş yavaş gündemden düşmelerine yol açmıştır.

Bazı yazarlar, Jansenizm'i 1789'da başlayan Fransız Devrimi ile ilişkilendirmiş, Fransız Devrimi'nin radikal liderlerinden Robespierre (1758-1794), Marat (1743-1793) ve Danton'un (1759-1794) Jansenist olduğunu ileri sürmüştür. Onlara göre Kral XVI. Louis'in öldürülmesi, Jansenistler tarafından gerçekleştirilen bir suikasttır; akla tapınma Jansenist teolojinin bir ürünüdür (Neale, 1858: 58-59). Yine bazı yazarlar Devrim'in başarılı olmasında Jansenizm'in sergilediği despotizme ve tiranlığa karşı koyma kültürünün ve vicdan özgürlüğü idealinin etkisinin olduğunu ileri sürmüştür (Bolton, 1969: viii). Buna göre, Jansenistler yeri geldiğinde kraliyete karşı, bazen de Papalığa karşı çıkmış ve muhalif tutumları ile daha sonra gerçekleşecek olan Fransız Devrimi'ne dolaylı olarak katkıda bulunmuştur. Onlar, 1789 Devrim'i öncesinde Fransızlar arasında muhalefet ve isyan kültürünün gelişmesine öncülük etmiştir.

Kilisenin Fransa Hükümetine tabi olmasını öngören 1790 tarihli Sivil Ruhban Nizamnamesi,²¹ Fransa Kilisesinde Roma taraftarı akımı güçlendirmiştir. Bu nizamname ile din adamlarının Ulusal Meclis'e tabi olma

²⁰ Cizvitlerin Fransa'da yargılanmaları ve yasaklanmaları ve Jansenistlerin bu süreçteki rolleri ile ilgili geniş bilgi için bkz: (Van Kley, 2008: 302-328; Van Kley, 1975: 108 vd).

²¹ Fransızca "Constitution Civile Du Clerge" şeklinde ifade edilen yasa, 12 Temmuz 1790'te Fransa Ulusal Meclisinde kabul edilmiştir. Yasa ile 135 olan piskopos sayısı 83'e indirilmiştir. Kilise diyakozluk bölgelerini Fransa'nın siyasi yönetim bölgeleri ile eşleştirmiştir. Vatandaşlara rahip ve piskoposları seçme hakkı vermiştir. Din adamlarının maaşını

zorunluluğu, Fransız din adamlarının derin bir şekilde ikiye bölünmesine yol açmıştır. Devrimin gittikçe Hıristiyanlık'tan uzaklaşan ortamında din adamları, her ne kadar Gallikan ideallere zıt olsa da, Roma Katolik Kilisesi'nde kendilerine destek olacak bir güç aramaya başlamıştır (Van Kley, 1975: 324-326). Bu süreçte Jansenizm ile ilgili anlaşmazlıklar arka planda kalmıştır.

7. Sonuç

Jansenizm, başlangıçta ihsan doktrini ile ilgili teolojik bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Tanrı'nın ihsanı ve kader ile ilgili olarak Reform liderlerinin katı kaderci öğretilerine karşı, zamanın hümanist fikirlerinden etkilenen birtakım Cizvit yazarlar, insanın özgür iradesini yücelten fikirler ileri sürmüştür. Cornelius Jansen, Augustinus adlı eserinde Cizvitlerin bu fikirlerini eleştirmiş ve katı Augustinci ihsan doktrinini, insanın özgür iradesine pay vermeyecek bir şekilde yorumlamıştır. Onun fikirlerinden hareketle ortaya çıkan Jansenizm, Cizvitlerin çabaları ile yayımlanan birtakım Papalık fermanları ile mahkûm edilmiştir. Bu fermanlar Fransa'da Jansenistlerin birtakım kovuşturmalara maruz kalmasına yol açmıştır. Cizvitler ile Jansenistler arasındaki bu çatışma, Fransa Parlamentosu'na ve kamuoyuna da yansımıştır. Fransa Parlamentosu, parlamenterler arasındaki bazı Jansenistlerin de etkisi ile Jansenistleri korumaya çalışmıştır. Jansenistlerin Cizvitlere, Papalığa ve Papalık fermanlarını uygulamak isteyen Fransa Krallığı'na karşı duruşları ve Fransa Parlamentosu'ndaki nüfuzları, onların cumhuriyetçilik ve ulusalcılık ile ilişkilendirilmelerine yol açmıştır. Yine onların çabalarının da katkısı ile Roma Katolik Kilisesi, Cizvit Tarikatı'nı lağvetmiştir.

Fransa'da devrime doğru giden süreçte Cizvitlerin ülkeden kovulması ve Jansenizm'i mahkûm eden Papalık fermanının ölü bir mektup olarak tanımlanması ile Jansenizm, aykırı bir akım olmaktan çıkmıştır. Fransız Devrimi ile başlayan süreçte kilisenin yetkilerini kısıtlayan birtakım kararlar, Jansenistlerin savunmacı bir üslup ile Papalığa bağlanmasına yol açmıştır. Ancak onların Gallikan ve milliyetçi parlamenterlerin desteğini alarak yürüttükleri kampanyalar ve yaptıkları yayınlar, 1789 Fransız Devrimi'ne önemli bir etkiye bulunmuştur. Onların Cizvitlere karşı yürüttükleri karalama kampanyaları, Cizvitlerin destekçisi olan kraliyetin de sorgulanmasına vesile olmuştur. Cizvitlerin maddi zenginlikleri ile ilgili yayınlar, kilisenin mal varlığının sorgulanmasını sağlamıştır. Böylelikle Jansenizm, 1789 Fransız Devrim'i ile hiçbir şekilde organik bir ilişki içinde olmasa bile, devrimin gerçekleşmesini sağlayan ortamın oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Kaynaklar

- Abercrombie, Nigel. (1936). *The Origins of Jansenism*. London: Oxford University Press.
- Arnould, Antoine. (1644). *De la Frequent Communion*. Paris: Imprimeur Ordinaire du Roy.
- Augustine, Saint. (2010). *Four Anti-Pelagian Writings*. (Çev. John A. Mourant ve William J. Collinge). Washington: CUA Press.
- Ayık, Dursun Ali. (2010). Pelagianizm'in Tarihi ve Öğretileri, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 175-196.
- Bolton, Charles A. (1969). *Church Reform in 18th Century Italy, (The synod of Pistoia, 1786)*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Bruce, Heinrich. (1885). *History of the Catholic Church*. Vol. II. New York: Benziger Brothers.
- Burns, James Henderson ve ark. (1997). *Conciliarism and Papalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cheely, Daniel. (2013). Legitimizing Other People's Scriptures: Pasquier Quesnel's "Nouveau Testament" across Post-Reformation Europe. *Church History*, 82 (3), 576-616.
- Civil Constitution of the Clergy. (2020) *Encyclopædia Britannica*. Erişim adresi: <https://www.britannica.com/event/Civil-Constitution-of-the-Clergy>.
- Creswell, Dennis. (1997). *Saint Augustine's Dilemma*. New York: Peter Lang Publishing.
- Doyle, William. (2002). *The Oxford History of the French Revolution*. New York: Oxford University Press.
- Ferguson, Wallace K. (1927). The Place of Jansenism in French History. *The Journal of Religion*, 7 (1), 26-42.
- Gündüz, Şinasi. (2017). *Din ve İnanç Sözlüğü*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Güngör, Ali İsmail. (2016). *Cizvitler ve Katolik Kilisesindeki Yeri*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat.

devletin karşılayacağını kararlaştırmıştır. Fransa Kilisesini ulusal bir temel üzerinde yeniden inşa etmeyi planlayan yasa, Fransa Kilisesi içinde bir ayrılığa sebep olmuştur. Dindar Katolikler Devrime verdikleri desteği geri çekmiştir. "Civil Constitution of the Clergy", (*Encyclopædia Britannica*, 2020). Erişim tarihi: (25.08.2021).

- Hamscher, Albert N. (1977). The Parlement of Paris and the Social Interpretation of Early French Jansenism. *The Catholic Historical Review*, 63 (3), 392-410.
- Hudson, David. (1984). The "Nouvelles Ecclésiastiques", Jansenism, and Conciliarism, 1717-1735. *The Catholic Historical Review*, 70 (3), 389-406.
- Hunt, John. (1873). *Contemporary Essays in Theology*. London: Strahan & Co.
- Jansenii, Cornelii. (1642). *Augustinus, Seu Doctrina S. Augustini de Humanae Naturae Sanitate, Aegritudine, Medicina, Adversus Pleaginos et Massilienses*. (?): Joan & Davidis Berthel.
- Keech, Dominic. (2012). *The Anti-Pelagian Christology of Augustine of Hippo, 396-430*. Oxford: Oxford University Press.
- Keen, Ralph. (2017). The Critique of Calvin in Jansenius's Augustinus, (Ed. Maria-Cristina Pitassi ve Daniela Solfaroli Camillocci). *Crossing Traditions: Essays on the Reformation and Intellectual History* içinde (405-415 ss). Leiden: Brill.
- Kostroun, Daniella. (2011). *Feminism, Absolutism, and Jansenism: Louis XIV and the Port-Royal Nuns*. New York: Cambridge University Press.
- Matava, R. J. (2016). *Divine Causality and Human Free Choice*. Leiden: Brill.
- Molina, D. Ludovico. (1595). *Liberi Arbitrii cum Gratiae Donis, Diuina Praescientia, Prouidentia, Praedestinatione, et Reprobatione, Concordia*. Antverp: (?).
- Molina, Luis De. (2004). *On Divine Foreknowledge, Part IV of the Concordia*. (Çev. Alfred J. Freddoso). Ithaca and London: Cornell University Press.
- Moody, Joseph N. (2005). Gallicanism. Lindsay Jones (Ed.), *The Encyclopedia of Religion, Vol. 5* içinde (409-420 ss). USA: Macmillan Reference.
- Moss, Claude Beaufort. (2005). *The Old Catholic Movement: Its Origins and History*. London: Apocryphile Press.
- Neale, John Mason. (1858). *A History of the So-called Jansenist Church of Holland: With a Sketch of its Earlier Annals, and Some Account of the Brothers of the Common Life*. Oxford: John Henry and James Parker Press.
- Nielsen, Fredrik. (1906). *The History of the Papacy in the XIXth Century*. (Çev. A. J. Mason). London: John Murray.
- Oakley, Francis. (2003). *The Conciliarist Tradition: Constitutionalism in the Catholic Church, 1300-1870*. New York: Oxford University Press.
- Olgun, Hakan. (2019). *Sekülerliğin Teolojik Kurgusu: Protestanlık*. İstanbul: Milet Nihal.
- Orcibal, Jean ve Lucien Jerphagnon. (2020). Blaise Pascal, *Encyclopædia Britannica*. Erişim adresi: <https://www.britannica.com/biography/Blaise-Pascal>.
- Otten, Bernard J. (1918). *A Manual of the History of Dogmas, Vol. II: The Development of Dogmas During the Middle Ages and After*. London: B. Herder Book Co.
- Pascal, Blaise. (1847). *The Provincial Letters*. (Çev. M. Willemain). London: Seeley Burnside and Seeley.
- Quesnel, Pasquier. (1693). *Le Nouveau Testament en François: Avec des Reflexions Morales sur Chaque Verset*, Vols.1-5. Paris: Andre Pralard.
- Roberts, J. M., ve O. A. Westad. (2013). *The History of the World*. Oxford: Oxford University Press.
- Tregelles, S. P. (1853). *The Jansenists: Their Rise, Persecutions by the Jesuits, and Existing Remnant*. London: Samuel Bagster and Sons.
- Turmel, Joseph. (1914). Gallicanism. James Hastings ve ark. (Ed). *Encyclopedia of Religion and Ethics Vol. 8* içinde (156-163 ss). New York: Charles Scribner's Sons.
- Unigenitus. (2020). *Encyclopedia Britannica*. Erişim adresi: <https://www.britannica.com/topic/Unigenitus>. Erişim tarihi: (25.08.2021).
- Van Kley, Dale. (1975). *The Jansenists and the Expulsion of the Jesuits from France 1757-1765*. New Haven and London: Yale University Press.
- Van Kley, Dale. (2008). Jansenism and the International Suppression of the Jesuits. Stewart J. Brown ve Timothy Tackett (Ed). *The Cambridge History of Christianity: Enlightenment, Reawakening, and Revolution 1660-1815, Vol.7* içinde (302-328 ss). Cambridge: Cambridge University Press.
- Whitacre, Aelred, (1916). Molinism. James Hastings (Ed). *Encyclopaedia of Religion and Ethics, Vol. 8* içinde (774-777 ss). New York: Charles Scribner's Sons.
- Wilmot, A. (1884). *The History of the Society of Jesus*. London: Burns and Oates.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
